

A FRANGEPÁN CSALÁD CÍMERVÁLTOZATAI A XIV–XVI. SZÁZADBAN

Amikor a bécsújhelyi piactéren 1671. április 30-án lesújtott a hóhér Frangepán Ferenc horvát bán, a Wesselényi-féle mozgalom egyik vezérének nyakára, egy olyan ősi család veszett ki, amelynek tagjai már több mint 500 esztendeje részesei voltak a magyar történelemnek.

Jelen dolgozatunkban e család címerének változását követjük nyomon. A témára egy véletlen irányította figyelmünket. Nevezetesen két összetartozó sírkőtöredék – Frangepán János horvát–dalmát bán (†1436) síremlékének töredékei¹ – vizsgálata. A sírlapon lévő címer rekonstrukciójához a köemlék sérült és hiányos volta miatt szükségesnek látszott a korabeli Frangepán címer ismerete. A címerrekonstrukciót és a két töredék egybetartozásának megállapítását időközben más kollegák elvégezték.² Mégis a család címerét kutatva olyan jelenségekre figyeltünk fel, amelyeket érdemesnek tartunk közrebocsátani.

Pethő Gergely (1570–1639) krónikája szerint a Frangepánok a tatárjárás után nyerték címerüket IV. Béla királytól:

„Az Frangepán Uraknak pedig az egész Tenger-mellyeket adá. Es egy czipó kenyeret vévén a' Király meg-szegé azt, és megesküvék nékik, hogy vala-meddig egy czipó kenyerre leszen, soha el nem hádgya őket, sőt azt is vélek akarja közleni. Ennek bizony-ságára ada nékik czimerül két Oroszlánt, kik első lábokban két czipó kenyeret tartnak. Kiknek mind é napig ez a' czimerek.”³

Pethő állítása, hogy a család IV. Bélától nyerte címerét, természetesen nem állja meg a helyét. Bár IV. Béla idejében Magyarországon már használtak címereket, egyetlen e korból származó címereslevelünk sincs. Pethő teóriája minden bizonnyal arra a tényre épült, hogy Béla királynak a tatárjárás idején a Frangepán család komoly segítséget adott, illetve menedéket nyújtott, ami a későbbiekben a királyt há-láljának kifejezésére indította. Az egész históriából mindössze annyi igaz, hogy a Frangepánok Pethő ide-jében csakugyan oroszlános címet használtak.

A Frangepán család címeradományozó oklevelét nem ismerjük, ha létezett valaha ilyen, az nem maradt ránk.

1. ábra. Frangepán János pecsétje (1365/66.) Budapesti Történeti Múzeum pecsétmásolat gyűjteménye 64. 365. BTM felvétele

Abb. 1. Siegel von János Frangepán (1365/66). Siegelkopien-sammlung des Budapestener Historischen Museums (BTM) 64. 365. Aufnahme von BTM.

2. ábra. Id. Frangepán Miklós pecsétje (1424. febr. 28.) Budapesti Történeti Múzeum pecsétmásolat gyűjteménye 64. 926. BTM felvétele

Abb. 2. Siegel von Miklós Frangepán, dem älteren (28. Febr. 1424). Siegelkopien-sammlung des Budapestener Historischen Museums (BTM) 64. 926. Aufnahme von BTM.

3. ábra. Id. Frangepán Miklós pecsétje (1428. szept. 15.) Budapesti Történeti Múzeum pecsétmásolat gyűjteménye 64. 946. BTM felvétele
Abb. 3. Siegel von Miklós Frangepán, dem älteren (15. Sept. 1428). Siegelkopiersammlung des Budapest Historischen Museums (BTM) 64. 946. Aufnahme von BTM.

4. ábra. Ifj. Frangepán Miklós pecsétje (1428. szept. 15.) Budapesti Történeti Múzeum pecsétmásolat gyűjteménye 64. 947. BTM felvétele
Abb. 4. Siegel von Miklós Frangepán, dem Jüngeren (15. Sept. 1428). Siegelkopiersammlung des Budapest Historischen Museums (BTM) 64. 947. Aufnahme von BTM.

Amennyiben a család címerének az idők során való változását akarjuk követni, elsősorban a családtagok pecsétjeit kell megvizsgálnunk. De kutatásunkat kiterjesztjük más tárgyakra is, amelyeken szerepel a család címere.

A Frangepánok legkorábbi pecsétje tudomásunk szerint a XIV. század derekáról való, nevezetesen

5. ábra. A Rómer-hagyaték cerurarajza ifj. Frangepán Miklós pecsétjéről (1428. szept. 15.?) Országos Műemléki Felügyelőség könyvtára, Budapest. OMF felvétele
Abb. 5. Bleistiftzeichnung vom Siegel Miklós Frangepán, des jüngeren, aus dem Römer-Nachlass (15. Sept. 1428?). Bibliothek des Landesamtes für Denkmalschutz, Budapest (OMF). Aufnahme von OMF.

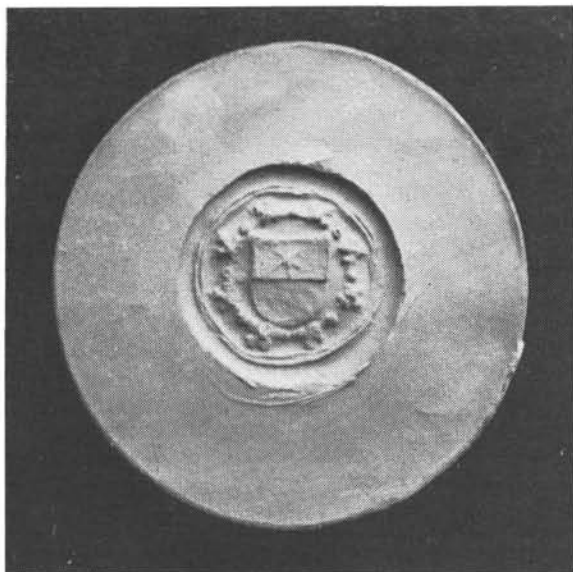
Frangepán Jánosé 1365/66-ból⁴. Ezen a következő ábrázolást találjuk: egy oroszlán mellső lábaival egy menekülő és az oroszlánra visszanező farkast ragad meg. Az oroszlán fején sisak van, amelyen a sisakdísz egy hatágú csillaggal díszített szárny. Az ábrázolás nincs címerpajzsba foglalva (1. ábra.).

Ugyanilyen ábrázolással találkozunk id. Frangepán Miklós (1424. február 28.⁵, 1428. szeptember 15.⁶) és ifj. Frangepán Miklós (1428. szeptember 15.⁷) pecsétjein is (2., 3., 4. ábrák). Id. Miklós fia, ifj. Miklós pedig unokája volt Jánosnak. (A pontosság kedvéért megjegyezzük, hogy a család tagjai 1428-tól kezdve használták a Frangepán nevet. Korábbi birtokaik után vegliai, zengi és modrusi ispánoknak nevezték magukat.)⁸

Ifj. Frangepán Miklós pecsétjét ábrázolja a Rómer-hagyaték egyik cerurarajza is.⁹ Bár ezen nincs semmiféle évszám, sem egyéb útbaigazítás a pecsét őrzési helyére vonatkozóan, mégis nagyon valószínűnek tartható, hogy azonos az 1428. szeptember 15-i fentebb említett pecséttel (5. ábra).

Ugyanilyen Frangepán pecsétet említ még Thalóczy 1404. február 26-i dátummal.¹⁰

Frangepán István (1442. február 16.¹¹, 1444. december 6.¹²), Frangepán Márton (1443. szeptember 9.¹³), Frangepán Bernát (1486. február 7.¹⁴,

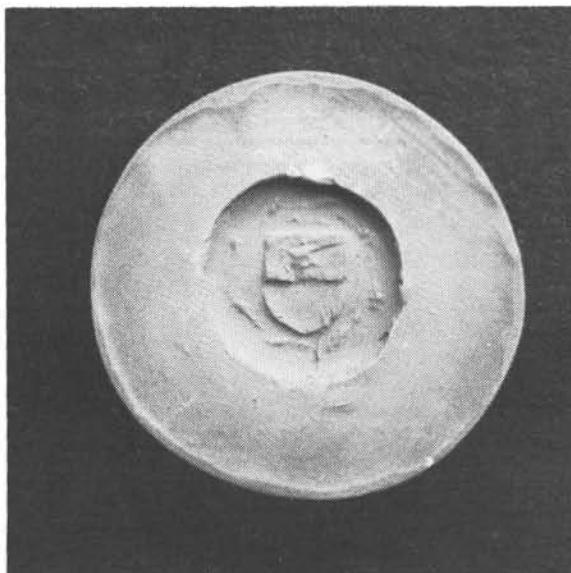
6. ábra. Frangepán István pecsétje (1442. febr. 16.) Budapesti Történeti Múzeum pecsétmásolat gyűjteménye 64. 929. BTM felvétele
Abb. 6. Siegel von István Frangepán (16. Febr. 1442). Siegelkopiersammlung des Budapester Historischen Museums (BTM). 64. 929. Aufnahme von BTM.

8. ábra. Frangepán Márton pecsétje (1443. szept. 9.) Budapesti Történeti Múzeum pecsétmásolat gyűjteménye 64. 577. BTM felvétele.
Abb. 8. Siegel von Márton Frangepán (9. Sept. 1443). Siegelkopiersammlung des Budapester Historischen Museums (BTM) 64. 577. Aufnahme von BTM.

7. ábra. Frangepán István pecsétje (1444. dec. 6.) Budapesti Történeti Múzeum pecsétmásolat gyűjteménye 64. 961. BTM felvétele.
Abb. 7. Siegel von István Frangepán (6. Dez. 1444). Siegelkopiersammlung des Budapester Historischen Museums (BTM). 64. 961. Aufnahme von BTM.

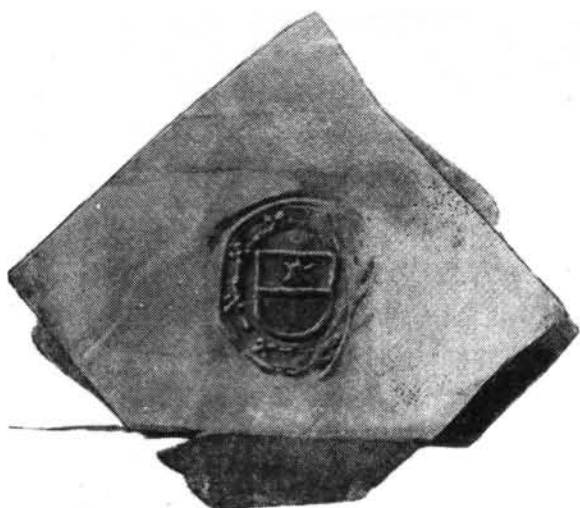

9. ábra. Frangepán Bernát pecsétje (1486. febr. 7.) Budapesti Történeti Múzeum pecsétmásolat gyűjteménye 64. 839. BTM felvétele.
Abb. 9. Siegel von Bernát Frangepán (7. Febr. 1486). Siegelkopiersammlung des Budapester Historischen Museums (BTM) 64. 839. Aufnahme von BTM.

1492. január 21.¹⁵) és Frangepán János (1496. január 6.¹⁶) pecsétjein már a korábbihoz eltérő ábrázolással találkozunk: vágott címerpajzs, felül hatágú csillaggal, alul üresen. Sisak és sisakdísz egyik pecséten sincs. Valószínűleg ugyanilyen címer szerepel még Frangepán Márton (1499. november 27.¹⁷) erősen kopott pecsétjén is (6–12. ábrák).

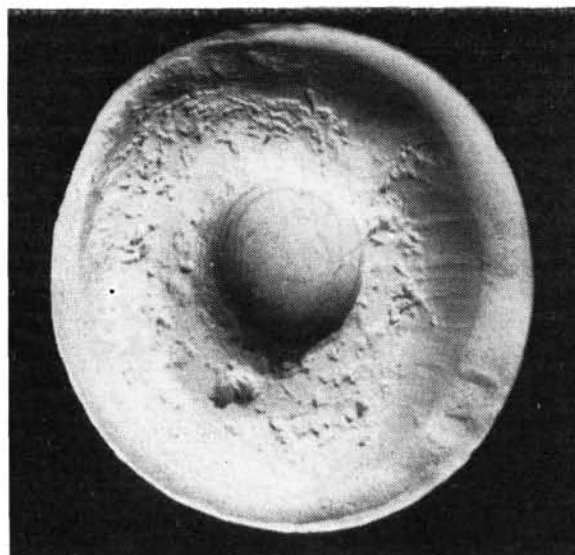
Ugyanez a címer fordul elő Frangepán Jelzsa (1461. március 26.¹⁸) pecsétjén is azzal az eltéréssel, hogy itt a férj harántpólyás címere is fel van tüntetve egy külön pajzsban (13. ábra).

Hasonló Frangepán pecsétet említ még Thallóczy 1462. március 12-i dátummal.¹⁹

10. ábra. Frangepán Bernát pecsétje (1492. jan. 21.) Dörre Tivadar rajza a Magyar Országos Levéltár Dl. 19. 787. sz. pecsétjéről. A veszprémi Bakonyi Múzeum fotótára felvétele Schönher Gyula i. m. képe után.

Abb. 10. Siegel von Bernát Frangepán (21. Jan. 1492). Zeichnung von Tivadar Dörre vom Siegel Nr. Dl. 19. 787 aus dem Ungarischen Landesarchiv. Aufnahme des Bakony Museums in Veszprém nach einem Bild von Gyula Schönher.

12. ábra. Frangepán Márton pecsétje (1499. nov. 27.) Budapesti Történeti Múzeum pecsétmásolat gyűjteménye 65. 1519. BTM felvétele

Abb. 12. Siegel von Márton Frangepán (27. Nov. 1499). Siegelkopiersammlung des Budapest Historischen Museums (BTM) 65. 1519. Aufnahme von BTM.

11. ábra. Frangepán János pecsétje (1496. jan. 6.) Budapesti Történeti Múzeum pecsétmásolat gyűjteménye 64. 845. BTM felvétele

Abb. 11. Siegel von János Frangepán (6. Jan. 1496). Siegelkopiersammlung des Budapest Historischen Museums (BTM) 64. 845. Aufnahme von BTM.

13. ábra. Frangepán Jelzsa pecsétje (1461. márc. 26.) Budapesti Történeti Múzeum pecsétmásolat gyűjteménye 65. 1043. BTM felvétele

Abb. 13. Siegel von Jelzsa Frangepán (26. März. 1461). Siegelkopiersammlung des Budapest Historischen Museums (BTM) 65. 1043. Aufnahme von BTM.

Ugyancsak a fentebb leírt csillagos címer látható Frangepán János horvát–dalmát bán († 1436. november 20.) sírlapján²⁰ (14. ábra a–b.). Ez a sírlap nemcsak azért fontos számunkra mert a csillagos Frangepán címer legkorábban itt szerepel, — míg pecséteken csak 1442-től kezdve²¹ — hanem azért is, mert a pecsétektől eltérően itt a címer sisakkal és

sisakdísszel együtt jelenik meg. A sisakdísz a címerkép ismétlése szárnyra helyezve, azaz felül hatágú csillag, alul üres. Ugyanilyen sisakdísz láttunk már az 1365–1428 közötti Frangepán pecséteken szereplő orosz-lán által viselt sisakon is. Az eltérés csupán annyi, hogy a pecséteken lévő sisakdísz szárnya nem vágott, ami feltehetően onnan ered, hogy a szűk hely és ki-

14. a) ábra. Frangepán János horvát–dalmát bán († 1436.) sírlapjának felső töredéke. Magyar Nemzeti Múzeum Budapest 60. 279. C. ltsz. MNM felvétele
Abb. 14. a) Obseres Fragment des Grabsteins des kroatischen–dalmatischen Bans János Frangepán († 1436). Ungarisches Nationalmuseum, Budapest (MNM). lw. Nr. 60. 279. C. Aufnahme von MNM.

14. b) ábra. Frangepán János horvát–dalmát bán († 1436.) sírlapjának alsó töredéke. MNM Rákóczi Múzeum Sárospatak 58. 8. 55. ltsz. Kiállítva a sárospataki r. k. templomban. Rákóczi Múzeum, Sárospatak felvétele
Abb. 14. b) Unteres Fragment des Grabsteins der kroatischen–dalmatischen Bans János Frangepán († 1436). Rákóczi Museum, Sárospatak, lw. Nr. 58. 8. 55. Ausgestellt in der r. k. Kirche in Sárospatak. Aufnahme: Rákóczi Museum, Sárospatak.

csiny méretek miatt a vésnök nem tudta azt érzékelteni. Frangepán Duim (1452. június 20.²²) és Frangepán Márton 1471. július 2.)²³ pecsétein két–két címerpajzsot találunk. A heraldikailag jobb oldalon, azaz az előkelőbb helyen lévő címer a fentebb már leírt vágott pajzs a csillaggal, míg a másik, bal oldali címerben két egymással szembefordult oroszlánt látunk. A két címet egy sisak díszíti az 1365–1428. közötti pecsétekről és Frangepán János (†1436) sírlapjáról már ismert csillaggal ékesített szárnyas sisakdíszrel (15–16. ábrák).

Ugyancsak a kétféle címer fordul elő 1493. június 4-i, 1502. május 2-i, 1516. augusztus 10-i Frangepán pecséteken.²⁴

Együtt szerepel a kétféle (csillagos és oroszlanos) Frangepán címer a nyitrai székesegyház egyik sodronyzománcos aranykelyhén is, amely a XV. század második feléből való²⁵ (17–18. ábrák). Ezt

15. ábra. Frangepán Duim pecsétje (1452. jún. 20.) Magyar Országos Levéltár Budapest Dl. 34.026. A veszprémi Bakonyi Múzeum fotótára felvétel. „A Magyar Királyi Országos Levéltár Diplomatikai Osztályában őrzött pecsétek mutatója. Budapest, 1889.” c. munka képe után.
Abb. 15. Siegel von Duim Frangepán (20. Jun. 1452). Ungarisches Landesarchiv, Budapest, Nr. Dl. 34.026. Aufnahme des Bakony Museums in Veszprém, nach dem Bild über die „Siegel, die in der Abteilung für Diplomate des Ungarischen Königlichen Landesarchivs bewahrt werden. Budapest, 1889.”

a kelyhet Bornemissza Pál (†1579) erdélyi püspök 1562-ben darabokban vásárolta Emericus de Thwystől, az erdélyi ferencesek főnökétől, majd a következő évben restauráltatta, amit Bornemissza végrendeletén kívül a kehelyre vésett latin felirat is elárul. A restauráláskor Bornemissza címere is a kehelyre került. Bornemissza később nyitrai püspökké lett, majd a kelyhet a nyitrai egyházra hagyta, ahol azt ma is őrzik. A nyitrai kelyhen a már említett kétféle Frangepán és Bornemissza címer mellett egy negyedik címet is találunk.²⁶ Ez Monoszlói Csopor Demetér (†1481), aki 1429. küüllői főesperes, 1438. zágrábi olvasókanonok, 1438–1465. tinnini(knini)-, 1465–1466. zágrábi-, majd 1466–1481. között győri püspök volt.²⁷ Feltehetően tinnini vagy zágrábi püspöksége alatt került hozzá a Frangepánoktól e szép ötvösmű, ami művészettörténészeink szerint valószínűleg erdélyi munka.

16. ábra. Frangepán Márton pecsétje (1471. júl. 2.) Budapesti Történeti Múzeum pecsétmásolat gyűjteménye 64. 897. BTM felvétele.

Abb. 16. Siegel von Márton Frangepán (2. Juli. 1471). Siegelkopiersammlung des Budapest Historischen Museums (BTM) 64. 897. Aufnahme von BTM.

Különösen figyelemreméltó Frangepán Bernátnak a hreljini vár (egykor Modrus-Fiume vm., susaki j., ma Jugoszlávia) kápolnájából származó és jelenleg a zágrábi Horvát Nemzeti Múzeumban lévő tabernákulumán kifaragott címere (1491).²⁸ Itt egy ún. lőfej pajzsban az 1452. és 1471. évi pecsétek második címerében szereplő két oroszlánt találjuk, azzal a különbséggel, hogy a korábban másik címerpajzsban szereplő csillag itt a pajzsfőbe került. (19–20. ábrák). (Megjegyzendő, hogy e címer csillaga a pecséteken és a sírlapon ábrázolt csillagokkal ellentétben nem hat, hanem nyolcágú. Ennek oka a reneszánsz formakincsben rejlik.)

Frangepán Beatrix (1507. december 13.)²⁹ pecsétjén lévő címerben már csak a két oroszlán látható. Azonban itt a címerben az oroszlánok között egy másik címerpajzs is szerepel. Ennek ábrázolása a pecsét kicsiny és erősen kopott volta miatt ma már kivehetetlen (21. ábra). Viszont egy 1894-ben Dörre Tivadar által feltehetően ugyanerről a pecsétről vagy ugyanezen pecsét egy másik lenyomatáról készült rajzon még kivehető.³⁰ Itt a címerpajzsba foglalt második pajzsban a Hunyadiak hollóját láthatjuk – Frangepán Beatrix Corvin János özvegye volt (22. ábra).

Frangepán Gergely kalocsai érsek pecsétjén (1511. május 10.) is a két oroszlánt találjuk³¹ (23. ábra).

Szintén az oroszlános címer szerepel Frangepán Miklós zengi és modrusi ispánnak a tersattoi ferences templomban lévő figurális reneszánsz síremlékén (1493.).³² A két oroszlán itt egy koronát tart (24. ábra).

17. ábra. A nyitrai kehely. (XV. század második fele) Nyitra, székesegyház (Csehszlovákia). A veszprémi Bakonyi Múzeum fotótára. Felvétel Beke László i. m. képe után.

Abb. 17. Kelch aus Nyitra (zweite Hälfte des XV. Jh-s), Nyitra, Kathedrale, (Tschechoslowakei). Aufnahme des Bakony Museums in Veszprém, nach dem Bild von László Beke.

18. ábra. A Frangepán család címerei a nyitrai kehelyről. A veszprémi Bakonyi Múzeum fotótára. Felvétel az Arch. Ért. 1888. 133. old. képei után.

Abb. 18. Wappen der Familie Frangepán vom Kelch aus Nyitra. Aufnahme des Bakony Museums in Veszprém, nach den Bildern auf der Seite 133 des Arch. Ért. 1888.

19. ábra. Tabernakulum a hreljini várból (1491.) Horvát Nemzeti Múzeum, Zágráb 6828. ltsz. (Jugoszlávia). A veszprémi Bakonyi Múzeum fotótára. Felvétel a Schallaburg 82 katalógus képe után.

Abb. 19. Tabernakel aus der Burg Hreljin (1491). Kroatisches Nationalmuseum, Zagreb (Jugoslawien) Iw. Nr. 6828. Aufnahme des Bakony Museums in Veszprém nach dem Bild im Katalog Schallaburg '82.

20. ábra. Frangepán Bernát címere a hreljini tabernakulumon (1491). A veszprémi Bakony Múzeum fotótára. Felvétel Balogh Jolán i. m. képe után.

Abb. 20. Wappen von Bernát Frangepán von dem Tabernakel aus Hreljin (1491). Aufnahme des Bakony Museums nach dem Bild von Jolán Balogh.

21. ábra. Frangepán Beatrix pecsétje (1507. dec. 13.) Budapesti Történeti Múzeum pecsétmásolat gyűjteménye 64. 968. BTM felvétele.

Abb. 21. Siegel von Beatrix Frangepán (13. Dez. 1507). Siegelkopiersammlung des Budapest Historischen Museums (BTM) 64. 968. Aufnahme von BTM.

Ugyanilyen Frangepán címet írt le Csergheő Géza is egy 1531-ből való rézmetszet alapján, azzal a különbséggel, hogy itt nem koronát, hanem arany labdát (vagy kenyeret?) tartanak az oroszlánok. A sisakdísz a címerkép ismétlése strucc tollakkal. A címerpajzs kék és vörös változatokban is előfordul.³³

Az 1531-es címerrel azonosat ismerünk 1535-ből is. Ez a címer Szt. Pál leveleinek Komjáthy Benedek – Perényi Gáborné szül. Frangepán Katalin udvari papja által – magyar nyelvre fordított krakkói kiadásában található. Az eltérés csak annyi, hogy itt a sisakdísz nem szerepel³⁴ (25. ábra).

Két XVII. század közepéről származó illir címergyűjteményben a következő Frangepán címer szerepel: „ezüst mezőben két egymás felé forduló, ágaskodó aranykoronás veres oroszlán, három arany almát tartván. Címerköpeny veres-ezüst, nyílt arany koronából aranszínű piros nyelvű koronás sárkány nő ki.”³⁵

Az ismertetett példák szerint tehát a XVI–XVII. századra már nemcsak az eredeti címer merült feledésbe, de a sisakdísz is teljesen megváltozott.

Összefoglalva az eddigieket:

1. A Frangepán család címeres levele nem maradt fenn. A család legkorábbi címere 1365/66-ból ismert. (Farkas és oroszlán, sisakdísz: csillagos szárny.) Ez a variáns 1365–1428. között szerepel. 1428. után nincs nyoma. E címet feltehetően nem királyi adományozás révén nyerte a család, hanem ún. felvett címer.

2. 1440. körül (Frangepán János sírlapján (†1436), pecséten 1442.) feltűnik egy másik címervariáns:

22. ábra. Dörre Tivadar rajza Frangepán Beatrix pecsétjéről (1507. dec. 13.?) A veszprémi Bakonyi Múzeum fotótára. Felvétel Schönherr Gyula i. m. képe után.

Abb. 22. Zeichnung vom Beatrix Frangepáns Siegel von Tivadar Dörre (13. Dez. 1507?). Aufnahme des Bakony Museums in Veszprém nach dem Bild von Gyula Schönherr.

23. ábra. Frangepán Gergely kalocsai érsek pecsétje (1511. május 10.) Budapesti Történeti Múzeum pecsétmásolat gyűjteménye 64. 720. BTM felvétele.

Abb. 23. Siegel des Erzbischofs von Kalocsa Gergely Frangepán (10. Mai. 1511). Siegelkopiensammlung des Budapest Historischen Museums (BTM) 64. 720. Aufnahme von BTM.

vágott pajzs, felül hatágú csillaggal, alul üresen. A sisakdísz a címerkép ismétlése szárnyra helyezve, ami a korábbi 1365–1428. közötti variánsból öröklődött. Ezt a címerváltozatot a XVI. sz. elejéig használták. Önmagában utoljára Frangepán János pecsét-

24. ábra. Frangepán Miklós síremléke (1493.) Tersatto, ferences templom (Jugoszlávia) A veszprémi Bakonyi Múzeum fotótára. Felvétel a „Fiume és a magyar–horvát tengerpart. Szerk.: Sziklai J. és Borovszky S. Bp., é. n.” c. munka képe után.

Abb. 24. Grabdenkmal von Miklós Frangepán (1493) Tersatto, Franziskanerkirche (Jugoslawien). Aufnahme des Bakony Museums in Veszprém nach dem Bilde in Buche: „Fiume und die ungarisch–kroatische Meeresküste”. Verfasser: J. Sziklay und Borovszky S. Budapest

jén szerepelt (1496. január 6.), esetleg még Frangepán Márton pecsétjén is (1499. november 27.). Utóbbi a pecsét erősen kopott volta miatt kérdéses. Az orosz-lános címerrel együtt utoljára 1516. augusztus 10-én fordult elő. (Talán még 1527-ben is.)³⁶

Úgy gondolom, megkockáztatható az a feltevés, hogy ezt a címerváltozatot Zsigmond királytól nyerte a család. Frangepán Miklós (†1432) és fia, Frangepán János (†1436), mindketten horvát–dalmát bánok Zsigmond bárói közé tartoztak, akárcsak István (†1481), János testvére, aki szintén viselte Zsigmond idejében a báni tisztelet.³⁷ A feltételezett Zsigmond-féle címeradományozás voltaképpen címermegújításnak tekinthető, mivel a család mint ahogyan láttuk már előbb is használt címet, továbbá mert az új cí-

merben a régebbi címer egyik eleme (sisakdísz) élt tovább.

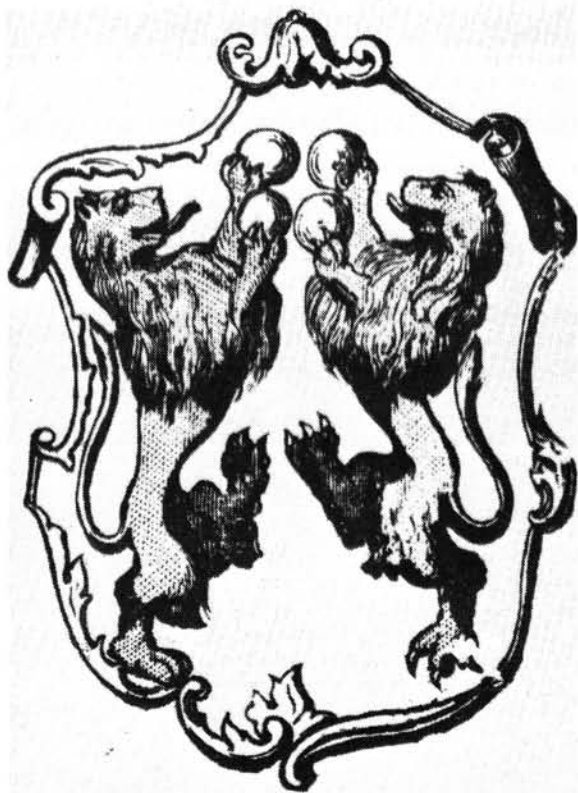
3. A második címervariáns (csillagos címer) mellett a XV. sz. közepén feltűnik egy harmadik változat is (a két oroszlán), elsőként Frangepán Duim 1452. június 20-i pecsétjén.

A XVI. század elejéig a csillagos és az oroszlános címerváltozatot egyaránt használták a család tagjai, néha a kettőt együttesen (nyitrai kehely, Frangepán Márton pecsétje, 1471.). Utoljára egy 1516. augusztus 10-i pecséten szerepelt együtt a kétféle címer.

4. A csillagos címer idővel mintha veszített volna jelentőségéből. Kísérlet történt a két címer (csillagos és oroszlános) egyesítésére, – ezt az átmeneti, de heraldikai szempontból rendkívül fontos állapotot egyedül a hreljini várból való tabernákulum (1491.) őrizte meg – de rövidesen a csillagos címer végképp feledésbe merült.

Szintén feledésbe merült az eredeti sisakdísz, a Frangepán család legkorábbi címeréből megőrzött elem (v. ö. az 1531-es címerrel).

Jelenlegi ismereteink szerint 1516. után (esetleg 1527. után) már kizárólag csak az oroszlános címet használták.³⁸

25. ábra. Frangepán címer Szt. Pál leveleinek magyar nyelvű krakkói kiadásából (1535.) A veszprémi Bakonyi Múzeum fotótára. Felvétel Nagy Iván i. m. képe után.

Abb. 25. Frangepán-Wappen aus der ungarischen krakauer Ausgabe der Briefe von St. Paulus (1535). Aufnahme des Bakony Museums in Veszprém, nach dem Bild von Iván Nagy.

Megerősíti ezt az a tény, hogy amikor 1562-ben a fentebb említett nyitrai kehely vételre ajánlották Bornemisszának, ő úgy tűnik nem ismerte fel a kétféle Frangepán címer összetartozóságát, holott egy akkori püspöktől elvárhatnánk, hogy tájékozott legyen a heraldikában. Bornemissza így írt erről végrendeletében: „Qvas duas partes calicis cum vidissem, diligenterque opus elegans antiquum et rarum, cum tribus insigniis trium veterum Hungariae magnatum perspexissem, admiratusque fuisssem.”³⁹

A XVII. század elején Pethő Gergely szintén az oroszlános címet tulajdonította a Frangepánoknak.⁴⁰

Az oroszlános címer eredete jelenleg még ismeretlen. Mivel azonban kezdetben együtt szerepelnek a korábbi (csillagos) címerrel (Frangepán Duim 1452-es és Frangepán Márton 1471-es pecsétjein) és a heraldikailag kevésbé előkelő bal oldalon helyezkednek el, talán feltételezhető, hogy ez eredetileg nem a Frangepán család címere, hanem a két testvér (Duim és Márton) feleségének családi címere lehetett. Ez feltételeznél, hogy Duim és Márton egy családból nőültek.

Wagner és Thallóczy-Barabás munkái szerint Duim (†1489) felesége Schaumbergi Borbála (1458–1492. között szerepel) volt.⁴¹ Ugyancsak Thallóczyék szerint Márton (†1479) első felesége Ursia (1431.), 2. felesége Lipoveci Ilona (1442–1451.) volt.⁴² Wagner Károly és Nagy Iván szerint Márton 1448-ban kelt egybe Blagay Ursina vagy Dorottya-val.⁴³

Úgy tűnik tehát, hogy elképzelésünk, amely szerint a két Frangepán testvér egy családból nőült, zátonyra futott. Bár amennyiben feltételezzük, hogy valamelyik testvérnek még további – az okleveles anyagból nem ismert – felesége is volt, úgy még mindig elképzelhető ez a lehetőség.

De térjünk vissza egy kicsit a csillagos címerhez, amelynek színeit is ismerjük.

A velencei Szt. Márk könyvtár egy XV. századi kódexében, amely a velencei nobili családok címereit is tartalmazza a Frangepánokról szóló szövegrész mellett két festett címer található. „Az egyik paizs kék mezejében hátulsó lábaikon két szemközt álló oroszlán, támadásra kinyújtott első lábaikkal. És ez volt a Franzapanik (Frangepanik) czimere. – A másik festett czimer a velencei Michiel család czimere: a paizs négy részre oszlik, az 1. és 4. osztály vörös és aranyos két alosztályt tartalmaz, az első vörös mezőn ezüst csillag ragyog, – a 2. és 3. osztály fehér mezőben a két már leirt oroszlánt mutatja.”⁴⁴

Nagy Iván ugyan a Michiel családnak tulajdonította ezt a címet, de a Frangepánokkal való kapcsolata mindenképpen vitathatatlan. Talán feltételezhető egy olyan megoldás, hogy egy házasság révén, az eredetileg Michiel címer úgy alakult át Frangepán címerre, mint ahogyan az eredetileg nem Frangepán-féle oroszlános címer idővel Frangepán címerre lett. Ebben az

esetben viszont kérdésessé válik a csillagos címer Zsigmond király által feltételezett adományozása.

Tudomásunk van még a novi (Vinodol) pálos templom kapuja felett lévő Frangepán címeréről is.⁴⁵ Erről azonban nem sikerült képet vagy leírást találnunk.

A Frangepán család további címerváltozatai meg-

találhatóak a Siebmacher-féle címergyűjteményben.⁴⁶ Ezekre itt nem kívánunk kitérni.

Jóllehet sok még a bizonytalanság a Frangepánok címere körül, mégis valószínűsíthető a család XIV–XVI. századi címerváltozatainak elkülönítése, illetve ezeknek több-kevesebb pontossággal való korszakhoz kötése.

JEGYZETEK

1. Magyar Nemzeti Múzeum Középkori Osztálya 60.279. C. és MNM Rákóczi Múzeuma, Sárospatak 58.8.55. ltsz. töredékek. – RÓMER Flóris: Régi sírköveinkről. Arch. Közl. 1871. 209–210. képpel, VERNEI-KRONBERGER Emil: Régi magyar síremlékek. Bp., 1939. 43., CSÁNKY Miklós: Közlemények a Nemzeti Múzeumból. Szépművészet 1941/II. 37. old. és 32. old. után fényképe, RADOSY Dénes: Les principaux monuments funéraires médiévaux conservés à Budapest. in: Mélanges offerts à Szabolcs de Vajay. Braga, 1971. 480. old. 70., FERENCZY Károly: A sárospataki r. k. plébániatemplom műemléki feltárása és helyreállítása. Magyar Műemlékvédelem VI. 1969–1970. Bp., 1972. 132., GERVERS-MOLNÁR Vera: Sárospataki síremlékek. Művészettörténeti Füzetek 14. Bp., 1983. 21., 65., 86. old. és 43–44. képek.
2. ENGEL Pál–LÖVEI Pál–VARGA Livia: Zsigmond-kori bárói síremlékeinkről. Ars Hungarica 1983/1. 46–47. old., 21., 22., 23. képek. U. ö. Grabplatten von ungarischen Magnaten aus dem Zeitalter der Anjou-Könige und Sigismunds von Luxemburg. Acta Historiae Artium 1984. 59–60.
3. Rövid magyar krónika sok rendbéli fő históriás könyvekből nagy szorgalmatossággal egybe szedettet és irattatott PETTHEŐ Gergelytől. Cassán, 1729. 43. Némileg eltérő szöveggel idézi NAGY Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. IV. Pest, 1858. 238. Említi még: Közhasznú esmeretek tára a Conversations-Lexicon szerint Magyarországra alkalmaztatva. V. Pesten, 1838. 158.
4. Magyar Országos Levéltár diplomatikai gyűjteménye (a továbbiakban: DL.) 5391.. A Magyar Királyi Országos Levéltár Diplomatikai Osztályában őrzött pecsétek mutatója. Bp., 1889. 11., képpel (1365-ös dátummal), Művészet I. Lajos király korában 1342–1382. A székesfehérvári István király Múzeum kiállításának (1982. szept. 11.–1983. márc.) katalógusa. szerk.: MAROSI Ernő–TÓTH Melinda–VARGA Livia. 352. old. 253. sz., fényképe a 67. táblán (1365. ápr. 19.), Budapesti Történeti Múzeum pecsétmásolat gyűjteménye (a továbbiakban BTM) 64. 365. (1366. jan. 13.), THALLÓCZY Lajos–BARABÁS Samu: A Frangepán család oklevéltára II. Magyar Történelmi Emlékek. Okmánytárak 38. kötet. Bp., 1913. XIII. old. 4. jegyzet (1365. ápr. 1.).
5. BTM 64. 926. (DL. 33.937.) Valószínűleg ugyanez THALLÓCZY–BARABÁS i. m. II. k. XIII. old. 4. jegyzet (1424. febr. 18.).
6. BTM 64.946. (DL. 34.201.), THALLÓCZY–BARABÁS i. m. II. k. XIII. old. 4. jegyzet.
7. BTM 64. 947. (DL. 34.201.)
8. MARGALITS Ede: Horvát történelmi repertorium. I–II., Bp. 1900–1902. II. kötet 713.
9. Rómer-hagyaték XXXIII. csomag K 511 512/28. (Országos Műemléki Felügyelőség könyvtára, Budapest).
10. THALLÓCZY–BARABÁS i. m. II. k. XIV. old. 4. jegyzet.
11. BTM 64. 929. (DL. 33.986.), THALLÓCZY–BARABÁS i. m. II. k. XIV. old. 4. jegyzet.
12. BTM 64.961. (DL. 34.396.) – MARGALITS i. m. II. k. 720. Ugyanezen István olyan címerét ismerteti, – feltehetően pecsét után – ahol a vágott pajzsban felül a csillag, alul egy S-betű, a Stephanus név kezdőbetűje szerepel.
13. BTM 64.577. (DL. 13.746) Valószínűleg ugyanez THALLÓCZY–BARABÁS i. m. II. k. XIV. old. 4. jegyzet. (1443. szept. 12.).
14. BTM 64.839. (DL. 33.136.)
15. SCHÖNHERR Gyula: Hunyadi Corvin János 1473–1504. Magyar Történelmi Életrajzok. Bp., 1894. 225. old. 78. kép és 332. old. (Dörre Tivadar rajza a DL. 19.787. számú pecsétjéről), FRAKNÓI Vilmos: A Hunyadiak és a Jagellók kora, 1440–1526. In: A magyar nemzet története IV. Szerkeszti SZILÁGYI Sándor, Bp., 1896. 359. old. képe és 677. old.
16. BTM 64.845. (DL. 33.176)
17. BTM 65.1519. (DL. 72.228.)
18. BTM 65.1043. (DL. 35.631.), THALLÓCZY–BARABÁS i. m. II. k. XIV. old. 4. jegyzet.
19. THALLÓCZY–BARABÁS i. m. II. k. XIV. old. 4. jegyzet.
20. E sírlappal kapcsolatban szeretnék néhány megjegyzést tenni. Mindenekelőtt a két töredék lelőhelyét pontosítanom.
A jelenleg a MNM. gyűjteményében lévő töredékre Keméni Váradi Ádám 1871. január 24-én levélben hívta fel Rómer Flóris figyelmét. (Keméni levelét a Rómer-hagyatékban nem sikerült megtalálnom.) E töredék akkor Budán, Kemény István pénzügyminisztériumi pénztárnok Uj utca 696. számú házában az Albert útra kiszögellő kertje felső részében egy ülőke támaszául volt alkalmazva. (V. ö.: RÓMER i. m. 209.)
A „Pester Lloyd – Kalender für das Jahr 1861. in Verbindung mit einem Handels- und Gewerbe – Adressenbuche und einem, nach den neuesten Aufnahmen verfassten Häuserschematismus von Pest, Ofen und Alt-Ofen.” Pest, 1861. Buchdruckerei von Emil Müller, Dorotheagasse Nr. 12. c. munka „Hauser Schema von Pest, Ofen und Alt-Ofen” c. fejezetének B., Ofen, III. Wasserstadt részéből (26. old.) kiderül, hogy a Neugasse 696. (Münzberger József tulajdona) = 3143. hrsz-mal.
A „Budapest főváros dunajobbsparti (volt budai és ó-budai) részének beltelkein létező helyrajzi s az új és régi házszámok mutatókönyve”, Bp. 1882. Pesti

Könyvnyomda R. T. Hold u. 7. 180. old. szerint a Víziváros, II. ker. 3143–3144. hrsz. = Donáti utca 10. – Főherceg Albrecht út 33. – Szeder u. 2. ingatlanal, amelynek régi házszáma 696.

A „Budapest Székesfőváros átnézeti térképe 1: 5000” 1937. 33. lapja szerint a Donáti utca 10. – Szeder u. 2. – Hunyadi J. út 27. (korábbi Albrecht u.) számozást viselte a kérdéses terület.

(Fenti ritka helytörténeti munkák rendelkezésemre bocsátását Szabó Sándor helytörténésznek, Bp. hálásan köszönöm.)

A lelőhely tehát a Hunyadi J. u. 25. sz. háztól északra lévő, jelenleg beépítetlen – a Hunyadi J. u. 27. valószínűleg a II. világháborúban pusztult el – területtel azonos. Ez a hely igen közel van a „Mátyás” – és a volt Szt. Miklós domonkos templomokhoz, amelyek környezetében az eddigi kutatás a budai sírkőfaragó műhelyt feltételezi.

A sárospataki töredéket Dr. Balassa Iván múzeumigazgató 1958. körül Filler János kőfaragó és sírköves Sárospatak, Kádár Kata u. 20. sz. alatti műhelye előtt látta meg, s szállította a múzeumba. Filler, aki már nem él, valószínűleg nyersanyagként szerezte valahonnan a jó márványt. (Ezt az adatot J. Dankó Katalin régésznek Sárospatak köszönöm, aki 1985. májusában levélben közölte velem kéresemre a fentieket. Dr. Kuklay Antal körömi, korábban pataki r. k. plébános szintén úgy emlékezett, hogy a sírkő egy kőfaragótól került elő.)

Mindezek ismeretében feltételezzük, hogy a sírkő Budán készült. Később innen kerülhetett egyik darabja ismeretlen módon Sárospatakra.

Eredetileg talán Tersattóban a család birtokán kívánták felállítani. Frangepán János testvérei közül Bertalant (†1474. márc. 22.) és Mártont (†1479. okt. 4.), utóbbit feleségével együtt ugyanis itt temették el. (Síremléküket említi: WAGNER Carolus: Collectanea geneologico-historica illustrium Hungariae familiarum, guae jam intercederunt. II. Posonii, Pestini et Lipsiae, 1802. 35., NAGY Iván i. m. IV. 241., IPOLYI Arnold: A középkori szobrászat Magyarországon. Pest, 1863. 66., ENGEL–LÖVEI–VARGA i. m. 47. old. 4. jegyzet).

Valószínűleg az özvegy anyagi helyzetének romlása, amelybe hűtlenségben elmarasztalt férje halála után került, magyarázza, hogy a sírkő sohasem jutott el Budáról rendeltetési helyére, a Frangepánok Adria melletti birtokára.

A sírkövön Frangepán János báni címe nincs feltüntetve. Így feltehetően már a bán halála után készülhetett.

Frangepán János ugyanis fiúörökös nélkül, 1434-ben elhalt apósának Nelipics Jánosnak birtokait (várak) nem akarta átengedni a királynak. Zsigmond erre a hűtlenségben elmarasztalt és báni tisztétől megfosztott Frangepán János ellen Thallóci Mátét küldte sereggel, aki az időközben meghalt főúr özvegyétől csakugyan elfoglalta a várakat. (V. ö. ENGEL–LÖVEI–VARGA i. m. 47. és MÁLYUSZ Elemér: Zsigmond király uralma Magyarországon. Bp., 1984. 69., 129–130.)

Frangepán János sírkövének felirata szerint 1436. nov. 20-án halt meg, talán Klissza várában (v. ö. ENGEL–LÖVEI–VARGA i. m. 47.), ami az okleveles adatokkal egybevetve elfogadhatónak látszik. 1436. okt. 31-én Klisszában még birtokot adományozott szolgáinak, (THALLÓCZY–BARABÁS i. m. I. k. 273.) 1437. jan. 29-én pedig Petrovapolján Thallóci Máté, aki Frangepán utódja lett a báni méltóságban kegyelemlevelet állított ki hatalmaskodások és hűtlenség miatt elmarasztalt elődjének özvegye és fia számára (u. o. 274–276.).

Fennmaradt ugyan a velencei államtanácsnak egy 1436. dec. 19-ről keltezett oklevele, amelyben Zsigmond királynál való közbenjárást ígért a kegyvesztett Frangepán Jánosnak (u. o. 274.). Figyelembevéve azonban az akkori hírközlés sebességét, elképzelhető, hogy december 19-én még nem tudták Velencében, hogy a főúr november 20-án meghalt.

21. THALLÓCZY–BARABÁS i. m. II. k. XIV. old. szintén az 1442. febr. 16-i pecsétet (v. ö. 11. jegyzet) említi, mint a csillagos címer első előfordulását.
22. A Magyar Kir. Orsz. Levéltár Diplomatikai Osztályában őrzött pecsétek mutatója. Bp. 1889. 11., képpel. (Dl. 34.026.)
23. BTM 64.897. (Dl. 33.624.), THALLÓCZY–BARABÁS i. m. II. k. XIV. old. 4. jegyzet.
24. THALLÓCZY–BARABÁS i. m. II. k. XIV. old. 4. jegyzet. Talán még a horvát főuraknak a cetini országgyűlésen kelt és I. Ferdinándot királyukká választó oklevelén (1527. jan.) is együtt szerepel a kétféle Frangepán címer. (V. ö.: Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. XXI. k. Horváth–Szlavónország Bp., 1901. 63–64. old., 65. old. képből jobbról a 2. pecsét. Ábrázolása a rajzon igen nehezen vehető csak ki.)
25. BEKE László: Sodronyzománcos ötvösművek. MTA. Művészettörténeti Kutató Csoport. Bp., 1980. 112–114. részletes irodalomjegyzékkel, 120. kép.
26. A kelyhen lévő címerek rajza megtalálható: CSERGHEŐ Géza: Családi címerek régi hazai ötvösműveken. Arch.Ért. 1888. 133. oldalon 5–6–7–8. ábrák.
27. FRAKNÓI Vilmos: Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római szentszékekkel. II., Bp., 1902. 76–77. és 219–225. old. FÜGEDI Erik: A XV. századi magyar püspökök. Történelmi Szemle (1965) 478.
28. SCHALLABURG’ 82. Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn 1458–1541. Wien, 1982. 387. old. Nr. 354., 389. old. képe, Mátyás király és a magyarországi reneszánsz 1458–1541. A Magyar Nemzeti Galériában tartott kiállítás (1983. február 24. – június 26.) katalógusa. 67. old. 566., 110. old. 19. kép, BALOGH Jolán: Mátyás király és a művészet. Bp. 1985. 210–211. 244. old. és 78–79. képek.
29. BTM 64.968. (Dl. 34.420.)
30. SCHÖNHERR i. m. 308. old. 108. kép.
31. BTM 64.720. (Dl. 22.154.), NAGYBÁKAY Péter: Beriszló Péter veszprémi püspök címeres sírköve. A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 13. 1978. 114.
32. IPOLYI i. m. 68., T. G. JACKSON: Dalmatia the Quarnero and Istria. III. Oxford, 1887. 131., 169. old. és 170. old. 92. ábra (az 1439-es keltezés téves!), Fiume és a magyar–horvát tengerpart. Szerk.: SZIKLAY János és BOROVSZKY Samu. Bp., é. n. 335., 339. old. képe., GERECEZÉ Péter: A műemlékek helyrajzi jegyzéke és irodalma. In: Magyarország műemlékei I. Szerk.: FORSTER Gyula. Bp., 1906. 1110., ENGEL–LÖVEI–VARGA i. m. 47. old. 4. jegyzet.
33. CSERGHEŐ Géza: Wappenbuch des Adels von Ungarn sammt den Nebenländern der St. Stephans–Krone II. J. SIEBMACHER’s grosses und allgemeines Wappenbuch. Heft. 8–14. Nürnberg, 1887–1888. 180., 144. tábla képe (itt összecserélve a Fratricsevics címerrel!).
34. NAGY Iván i. m. IV. 237. old. képe, 238. old. 3. jegyzet, 245. old. 2. jegyzet, MARGALITS i. m. II. k. 662.
35. THALLÓCZY Lajos: Az „illyr” czimergyűjtemények. Turul. 1888. 105., JANC Zagorka: An unknown roll of arms of the family Ohmučević. Musée des arts décoratifs recueil de travaux. 8. 1962. Beograd, 73.
36. V. ö. 24. jegyzet.

37. Frangepán Miklós (1426–1432), Frangepán János (1432–1436.), Frangepán István (1433–1437.) volt horvát–dalmát bán. (V. ö. FÜGEDI Erik: A 15. századi magyar arisztokrácia mobilitása. Bp., 1970. 47., 112., 135.)
38. V. ö. 24. és 36. jegyzettel. A csillagos Frangepán címer egy kései továbbélését találjuk Marc' Antonio zengi püspök és modrusi adminisztrátor püspök hivatali pecsétjén. (JACKSON i. m. 210. old. 95. ábra) Ez a pecsét egy négyelt címet mutat, amelynek 1., 4. mezőjében kétfejű sasorzót, a 2. és 3. mezőjében pedig a csillagos Frangepán címet találjuk. A szerző nem keltezi a pecsétet. A mellékelt rajz alapján mi a XVI. sz. végéről, a XVII. század eljéről valónak tartjuk. Az 1. és 4. mező sasorzója valószínűleg a püspök családi címere lehetett. A Frangepán címer pedig mint Zeng és Modrus címere kerülhetett a pecsétre.
- Hasonló négyelt főpapi címerek, a családi címer és a püspöki székhely címerének kombinálásával gyakoriak voltak a Német–Római birodalomban (pl. a mainzi érsekségé stb.).
39. TAKÁTS Sándor: Abstemius (Bornemissza) Pál püspök végrendelete. Arch. Ért. 1902. 209.
40. V. ö. 3. jegyzettel.
41. WAGNER i. m. 33., THALLÓCZY–BARABÁS i. m. családfáján.
42. THALLÓCZY–BARABÁS i. m. családfáján.
43. WAGNER i. m. 34., NAGY i. m. IV. k. 240.
44. NAGY i. m. IV. k. 235–236. old. 3. jegyzet. A Frangepánok és a Michielik kapcsolatáról lásd még: MARGALITS i. m. I. k. 3.
- A csillagos Frangepán címernek a velencei kódexben fennmaradtól eltérő színezésű példánya is előfordul. Eszerint: kékkel és vörössel osztott pajzs, a felső (kék) mezőben csillaggal. A csillag színére a leírás nem tér ki. (V. ö. MARGALITS i. m. II. k. 720.)
45. A novi pálos kolostort 1412-ben Frangepán Miklós alapította (WAGNER i. m. 31–32.). A címet említik: KUKULJEVIC Ivan: Über einige Beudenkmale in Ober-Croatien und Dalmatien. Mittheilungen der K. k. Centralcommission zur Erforschung und Erhaltung der Beudenkmale. Wien, 1858. 325., MARGALITS i. m. I. k. 56., GERECEZ i. m. 1102.
46. HEYER VON ROSENFELD Carl Georg Freidrich: Der Adel des Königreichs Dalmatien. J. SIEBMACHER's grosses und allgemeines Wappenbuch. IV. Band 3. Abteilung. Nürnberg, 1873. 44–45., 107. old. és 30., 61. táblák. BOJNICIĆ Ivan: Der Adel von Kroatien und Slavonien. J. SIEBMACHER's grosses und allgemeines Wappenbuch Nürnberg, 1899. 35. tábla és 480. old.
47. Az elkészült kéziratot már nem állt módomban változtatni, azonban mindenképpen szeretnék helyt adni lektorom, dr. Kubinyi András – akinek segítségét ezúton is köszönöm – néhány észrevételének:
- Kubinyi feltevéssel szemben nem tartja valószínűnek, hogy a 2. címervariáns (csillagos címer) Zsigmond királytól nyerte volna a család. Érvelése a következő:
1. Bár a Frangepánok levéltára fennmaradt, nem ismerünk ilyen címeradományozó oklevelet. Jóllehet valószínűtlen, hogy éppen egy ilyen fontos okmányt nem őriztek volna meg.
 2. A Frangepánok ha „de jure” nem is, de „de facto” félig-meddig független fejedelemség urai voltak. Ezért nem valószínű, hogy címet jártak volna ki maguknak, vagy adományozás esetén azt használták volna.
 3. Az „új” címer voltaképpen nem új, hiszen a régi címer sisakdíszében is megtalálható a címerkép (csillag). Így a csillag már része volt a XIV. sz.-i címernek is. Kubinyi kiemeli, hogy korai heraldikánkban a sisakdísznek fontosabb szerepe volt. (Első címeradományaink is tulajdonképpen sisakdíszadományok.) A címerpajzs és a sisakdísz elemei együtt alkották a címet, s az alkotórészek felcserélésére – legalábbis úgy tűnik – lehetőség volt.

RAINER PÁL

WAPPENVARIATIONEN DER FAMILIE FRANGEPÁN IN DEN 14–16. JAHRHUNDERTEN

Die Familie Frangepán (mit dem Familiengut am Adriatischen Meer) spielte von Mitte des 12. Jahrhundert bis zum 17. eine führende Rolle in der ungarisch–kroatischen Geschichte. Wir untersuchen in unserer Arbeit den Wechsel des Wappens dieser Familie in den 14–16. Jahrhunderten. Unsere Forschung stütze sich auf die Siegel der Familienmitglieder und auf andere Wappenabbildungen, die mit der Familie in Beziehung gestanden hatten.

Der Wappenbrief der Familie ist nicht bekannt, wenn dieser überhaupt existierte, er ist verlorengegangen.

Das früheste bekannte Wappen der Familie ist von 1365/1366. Das stellt einen Löwen dar, der eben einen fliehenden Wolf ergreift. Der Löwe hat einen Helm auf seinem Kopf, der Helmschmuck ist ein Flügel mit einem Sechsstern. Diese Abbildung ist nicht im Wappenschild eingerahmt. Diese Variante kommt zwischen 1365 und 1428 vor. Nach 1428 hat sie keinen Spur mehr. Die Familie bekam dieses Wappen wahrscheinlich nicht als eine Schenkung des Königs, sondern das ist selbstgewählt.

Gegen 1440 erscheint eine andere Variante: ein waagrecht halbiertes Schild mit einem Sechsstern oben und leer unten. Der Helmschmuck ist der Wiederholung des Wappenbildes auf Flügel gesetzt. Dies vererbte sich von dem früheren

Wappen. Unserer Meinung nach die Familie bekam diese Wappenvariation von König Zsigmond. (Miklós Frangepán (1426–1432) und zwei Söhnen, János (1432–1436), István (1433–1437) waren Banus von Kroatien und Dalmatien, damit Barones von König Zsigmond.)

Neben der zweiten Wappenvariation (Wappen mit Stern) erscheint auch eine dritte in der Mitte des 15. Jahrhundert (erstmal in 1452), was zwei gegeneinander bäumende Löwen zeigt. Das Wappen mit Stern alleinstehend kommt letztes Mal in den 1490-er Jahren vor. Das Wappen mit Löwen funktioniert lange zusammen mit dem mit Stern. Das letzte gemeinsame Vorkommen ist von 1516 (vielleicht noch von 1527) bekannt. Danach braucht die Familie nur das Wappen mit Löwen, das kommt allein erstes Mal in 1493 vor.

Es gab einen Versuch das Wappen mit Löwen und Stern zu vereinigen (in einem Schild). Den einzigen Beispiel dieses Übergangszustandes, der heraldisch interessant ist, bewahrt das Wappen von Bernát Frangepán (1491). Dieses Wappen ist auf seinem Tabernakel zu sehen, was aus der Burg Hreljin stammt. Hier kommt der Stern auf den Schildkopf des Wappens mit Löwen.

Der Ursprung des Wappens mit Löwen ist nicht geklärt, es kam wahrscheinlich durch Ehe zur Familie Frangepán.